

SAĞLIK BAKANLIĞI
Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Hasta Hakları ve Tıbbi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı
Bakanlık Yayın No:963

ULAKBİM TR Dizinde Taranmaktadır

Hakemli Dergi
TSHD
Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi

ISSN: 2149-309X-Biannually
<https://edergi.saglik.gov.tr/>
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tshd>
Yıl/Year: 2020 Aralık/December
Sayı/Issue: 16

SIĞINMAEVİNDE KALAN KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUMLARI VE YARDIM ARAMA DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

Ezgi BİLGİN¹
Tarık TUNCAY²

Makale Bilgileri/ Article Info

Makalenin Türü/Article Type: Araştırma/Research
Geliş Tarihi / Date Received: 15.09.2020
Revizyon Tarihi / Date Published: 25.11.2020
Kabul Tarihi / Date Accepted: 18.12.2020
Yayın Tarihi / Date Published: 30.12.2020
DOI: <https://doi.org/10.46218/tshd.795180>

Makale Künyesi/To cite this article: Bilgin, E. ve Tuncay, T (2020, Aralık). Sığınmaevinde kalan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarının incelenmesi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 2: 43-61. Doi: <https://doi.org/10.46218/tshd.795180>

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Ezgi Bilgin, Sosyal Hizmet Bilim Uzmanı, Tepebaşı Belediyesi, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, Eskişehir, eposta: e.bilgin.shu@gmail.com

Öz

Kadına yönelik şiddetin önemli değişkenlerinden olan toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarını inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Ataerkinin getirisi olan toplumsal cinsiyet rolleri tutumları şiddeti normalleştirerek kadınların şiddet döngüsünden çıkışını zorlaştırmaktadır. Diğer yandan yardım arama motivasyonu düşük olduğunda kadınların hayati bir tehlike olmadan harekete geçmeleri söz konusu olmamaktadır. Bu sebeple bu iki kritik değişkenin kadınların gözünden incelendiği bir çalışmaya gereksinim duyulmuştur. Bu çalışmanın amacı kadınların şiddet algılarını, toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını ve yardım arama davranışlarını kadınların gözünden anlamaktır. Nitel araştırma desenindeki çalışmada sığınmaevi hizmeti alan on üç kadınla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmelerin analizi sonucunda kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ve yardım arama davranışlarını destekleyici ve engelleyici bileşenlere ulaşılmıştır. Çalışmanın önemli sonuçları kadınların kök ailelerinde de şiddete tanık olmaları veya maruz kalmaları bu yüzden şiddeti normalleştirmeleri, şiddete maruz kaldıklarında herhangi bir destek mekanizmasına ulaşamamaları, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olan kadınların yetersiz destek mekanizmaları sebebiyle yardım arama davranışlarının ortaya çıkmamasıdır. Gelecek çalışmalarda, kadınların başat stratejileri, ebeveynlik süreçleri üzerinde durulabilir, şiddet sorunu daha geniş aile bağlamında ele alınabilir.

Anahtar Kelimeler: Feminist sosyal hizmet, Sığınmaevi, Şiddete maruz kalan kadınlar, Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, Yardım arama davranışı.

EXAMINING THE GENDER ROLES ATTITUDES AND HELP-SEEKING BEHAVIORS OF BATTERED WOMEN IN SHELTERS

Abstract

Studies examining gender roles attitudes and help-seeking behaviors, which are important variables of violence against women, are limited. Gender roles attitudes that are the return of patriarchy normalize violence and make it difficult for women to leave the cycle of violence. On the other hand, when there is low motivation to help-seeking, women can't act

*Bu makale Tarık Tuncay danışmanlığında yürütülen ve Ezgi Bilgin tarafından 11.09.2018 tarihinde savunulan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Sosyal Hizmet Bilim Uzmanı, Tepebaşı Belediyesi, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, Eskişehir, ORCID ID: 0000-0002-0311-8210

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi, ORCID ID : 0000-0002-9447-6717

without a life-threatening threat. Therefore, a study was needed to examine these two critical variables from the eyes of women. The aim of this study is to understand women's perceptions of violence, gender role attitudes and help-seeking behaviors from the eyes of women. The qualitative research design included in-depth interviews with thirteen women receiving shelter services. As a result of the analysis of the interviews, women's gender roles attitudes and supportive and preventive components were found. The important results of the study are the fact that women witness or are exposed to violence in their root families, so they normalize violence, not reach any support mechanism when they are exposed to violence, and the lack of supportive behaviors of women with traditional gender roles attitude doesn't occur. Future studies may address coping strategies and parenting processes of battered women in the context of the wider family

Keywords: Feminist social work, Shelter, Battered women, Gender role attitudes, Help-seeking behavior.

Giriş

Kadına yönelik şiddet rakamlarının her yıl artan bir grafik çizmesi bu alanda yapılan çalışmaların derinleştirilmesine yönelik bir gereksinim doğurmaktadır. Şiddetin sebep ve sonuçlarına dair yapılan çalışmalara bakıldığında iki ana başlığın kesiştiği gözlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarına şiddete maruz kalan kadınların gözünden bakma ihtiyacı duyulmuştur. Bu araştırmada kadına yönelik şiddetin temelinde yatan toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışları feminist sosyal hizmet bakışıyla ele alınarak kadınların gözünden bir kavrayış elde edilmeye çalışılmıştır. Kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir yeri olan sığınmaevleri ve sığınmaevinde yürütülen sosyal hizmet uygulamaları araştırma kapsamına dâhil edilerek hizmet sunumundaki niteliksel farklılıkların şiddetle mücadeleyi nasıl etkilediği anlaşılacak istenmiştir.

1. Kuramsal Çerçeve

Hayatta kalmanın ötesinde kişinin kendisinden başka canlı ve cansız nesnelere zarar verme amacı taşıyan şiddet saldırganlık ile birlikte anılmakta hatta saldırganlığın bir türü olduğu (Arıkan, 1987; Morris, 2002), gücü kullanma amacı taşıdığı (Danık, 2000) ve içgüdüsel ya da çevresel etkenlerden kaynaklanabilen bir davranış (Moses, 1996) olduğu ifade edilmektedir.

Saldırganlığın eylem hali olan şiddetin cinsiyetinden ötürü kadınları hedef alması, fiziksel, cinsel, psikolojik bir zarar doğurması ya da doğurma ihtimalinin olması ve geleneksel ile görenekssel uygulamaların buna dâhil olması (Arın, 1996), insan hakları ihlaline yol açması (6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012) da kadına yönelik şiddet olarak ifade edilebilmektedir. Ne var ki toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ortaya çıkan kadına yönelik şiddetin sadece tekil bir saldırganlık sorununa indirgenmesinin doğru olmadığı düşünülmektedir. Geçtiğimiz yüzyıla değin bu cinsiyet ayrımından kaynak alan kadına yönelik şiddetin içinde yaşanan toplumun ve kültürün etkisi ile kabullenilmiş olması ve normalleştirilerek süreğenliğinin sağlanmış olması şiddeti sadece saldırganlık ile bağdaştırmadaki eksikliği gözler önüne sermekte kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu gerçeğini yok saymaktadır. Bu noktada şiddetin saldırganlıkla bağlantısı ile toplumsal normların etkisini birlikte ele almak doğru bir yaklaşım olacaktır. Şiddet denildiğinde akla ilk olarak fiziksel şiddet geliyor olsa da şiddetin psikolojik, cinsel, ekonomik ve yakın dönemde literatüre giren flört şiddeti ve dijital şiddet olmak üzere farklı türleri vardır. Çoğu kez bu türlerin birbiri ile iç içe geçmiş olduğu da görülmektedir.

1.1. Toplumsal Cinsiyet Sorunu

Şiddetin bir kaynağı da toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Aynı zamanda şiddet toplumsal cinsiyet rollerinin kabulünde bir araç (Köşgeroğlu, 2010) olarak kullanılır; toplumsal cinsiyet bir diğer yandan şiddetin normalleştirilmesiyle (Lundgren, 2012) de ilişkilidir. Bu bağlamda şiddet ile toplumsal cinsiyet arasında doğrudan bir bağ olduğu söylenebilir.

Feminist yaklaşımın kabullerini oluşturan toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı ayırımın asli niteliğini vurgulayan (Scott, 2007), cinsiyetin toplumsal anlamına ve bu anlama yüklenen rollere dikkat çeken (Connell, 1998; akt. Buz, 2009), kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ifade eden (Rice, 1996; akt. Dökmen, 2010) bir kavramdır. Özde içinde yaşanan toplumun ve kültürün kadınlığa ve erkekliğe atfettiği anlamlar ve roller bütünüdür. İnsanlar bu anlam ve rol kalıplarının içine doğar ve çeşitli yollar ile bunları öğrenir (Solmuş, 2010). Toplumsal cinsiyet, sosyal olarak inşa edilmiş rollerdir.

Toplumsal cinsiyet kadınları daha çok evin içine hapsedip onlara hizmet etme ve bakım sorumlulukları yüklerken aynı zamanda kadınlara narin ve kırılabilir kişilik özellikleri atfederek kadını karar alma becerisinden yoksun kılmak ister. Diğer yanda erkekleri evin dışına iterek onlara ekonomik anlamda hane halkının sorumluluğunu yükler ve gelir getirici işlerde çalışmaya yönlendirirken erkeklere güçlü ve korumacı kişilik özellikleri atfederek hane halkı adına karar almasını ister. Toplumsal cinsiyet bu rollerin dışına çıkılmaması için bir baskı oluşturarak, rol ve görevlerine karşı çıkanların toplum tarafından psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalmalarına da sebep olur.

1.2. Yardım Arama Davranışı

Şiddete maruz kalan kadınların baş etme davranışları ve süreçleri hakkında farklı kavramlaştırmalar yapılmış (Okutan, 2007; Erdoğan, Aktaş ve Bayram Onat, 2009; Kandemirci ve Kağnıcı, 2014), bu kavramlar süreç içerisinde farklılaşmıştır. Ancak temelde bu baş etme davranışlarının aktif ve pasif olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir.

Kadınların şiddetle baş etme davranışlarına yardım arama davranışı kavramı içerisinde yer verilmiş, yardım arama davranışı şiddet bağlamında ele alınmıştır. Yardım arama davranışı bireylerin bir sorun hakkında çoğunlukla önceliği aile, akraba ve arkadaşlar gibi resmi olmayan sistemlerden, sorunun çözülmemesinin ardından polis, psikolog, psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanı gibi resmi danışmanlardan destek alma girişimi (Hinson & Swanson, 1993; Aureala, 2001; Acevedo, 2005) olarak ifade edilebilir. Pek tabii yardım arama davranışının ortaya çıkması için kişinin bir sorunu olduğunu kabullenmesi ve bu sorunu tek başına çözemeyeceğinin farkında olması gerekmektedir.

Yardım arama davranışını etkileyen faktörler cinsiyet, sosyoekonomik düzey, kültürel özellikler, cinsiyet rolleri ve damgalanma düşüncesi (Arslantaş, Dereboy, Aştı ve Pektekin, 2011; Özbay, Terzi, Erkan ve Cihangir Çankaya, 2011; Zastrow, 2013) olarak belirtilmiş ve kişinin daha önce yardım arama davranışında bulunup aldığı desteğin yeterli ve işlevsel olmasının da olumlu bir faktör olduğuna (Okutan, 2007) değinilmiştir. Şiddet bağlamında yardım arama davranışına etki eden diğer faktörler ise şiddetin normalleştirilmesi

(Lundgren, 2012; Sallan Gül, 2013), şiddet döngüsü (Robert, 2007), kadın ve erkeğin güç kaynaklarının farklı olması (Nazroo, 1995; McClennen, 2010; Solmuş, 2010) olarak ifade edilmiştir.

1.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu ve Yardım Arama Davranışı Arasındaki İlişki

Toplumsal cinsiyet rollerini tutumu ile yardım arama davranışları arasında şiddet bağlamında bir ilişki vardır. Şiddetin varlığı toplumsal cinsiyet rollerini tutumunu pekiştirirken, şiddetin normalleştirilmesi yardım arama davranışının ortaya çıkışını engeller. Bu noktada şiddetle mücadelede bu iki kavramın arasındaki bağı ve birbirine etkisini göz ardı etmemek gerekmektedir.

Yardım arama davranışı göstermek için kadının ihtiyaç duyduğu gücü elinden alan ve kadını güçsüz ve yetersiz kılan toplumsal cinsiyet rollerini tutumudur (Sallan Gül, 2013). Kadınların 'evi geçindirme görevinin erkeklerde olduğu, kadının görevinin ev işleri, çocuk bakımı ve eşinin cinsel isteğine cevap verme' gibi düşünce ve tutumları, aksi yönde bir davranış sergilediğinde maruz kaldığı şiddeti haklı görmesine neden olmaktadır. Şiddetin hayatın bir parçası olarak görülmesi, hak/ceza ile ilişkilendirilmesi ve normalleştirilmesi kadınların şiddeti hafife almasına, ölüm riski olmadığı durumlarda aktif baş etme ve yardım arama davranışı göstermemesine sebep olmaktadır (Yıldırım A. , 1998; Okutan, 2007; Şahin, 2013).

Toplumsal cinsiyet rollerini tutumları, toplumsal normlar ve normalleştirmeler, inanç sistemleri, kutsal aile algısı ve ailenin parçalanmamasına dair kadına atfedilen roller kadınların damgalanma korkusunu pekiştirmekte ve yardım arama davranışını olumsuz yönde etkilemektedir. Şiddetle mücadele için kurulan resmi merkezlerde çalışanların aynı toplumsal düzende yaşamalarından doğan değer sistemleri kadınların yardım arama davranışlarına olumsuz cevap vermelerine ve kadınları çözümsüz, çaresiz kılmakta bu noktada bilgi eksikliğinin de etkisiyle şiddetli ortama geri dönmelerine sebep olmaktadır.

1.4. Feminist Sosyal Hizmet

Şiddete maruz kalan kadınların toplumsal cinsiyet rollerini tutumlarını ve yardım arama davranışlarını doğru bir şekilde anlama ve çözüm bulma noktasında, kadın deneyimini başlangıç noktası seçerek aile içi şiddeti görünür kılan ve güçlendirme kavramına vurgu yapan feminist sosyal hizmet yaklaşımını benimsemek etkili bir müdahale yaklaşımı olacaktır.

Feminist sosyal hizmet yaklaşımı, kadını eş ve anne olarak ailenin bir parçası değil bir birey olarak (Featherstone, 2001) görmemizi ve bu bakışın kadınlarla çalışırken önemli olduğunu anlamamızı (Sheafor & Horejsi, 2012) sağlar. Feminist sosyal hizmet yaklaşımı müracaatçıyı duruma uyumlandırma yerine güçlendirerek daha fazla seçenek yaratan bir çerçeve oluşturur (Buz, 2009). Ayrıca sosyal hizmet müdahalesinde bireysel müdahaleyle sınırlı kalmayan çoklu düzey yaklaşımın önemine dikkat çeker (Ashman & Hull, 1999; Acar, 2001; Buz, 2009).

Toplumsal cinsiyet rollerini tutumları ve yardım arama davranışı arasındaki bağlantılar değerlendirildiğinde feminist yaklaşımın tutum ve davranış değiştirici yönü de sosyal hizmet müdahalesini işlevsel kılmaktadır. Bu sosyal hizmet müdahalesinin uygulanacağı hizmet modeli ise şiddetle mücadelede önemli bir yeri olan sığınmaevi olacaktır. Şiddete maruz kalan veya kalma tehlikesi olan, barınma ihtiyacı olan kadınların varsa

çocuklarıyla birlikte geçici süre kaldıkları sığınmaevinde kadın bakış açısına sahip ve feminist yaklaşımı benimseyen meslek personelinin olması kadınların güçlenmesi ve yeni bir hayat kurabilecek psikososyal yeterliliğe ulaşması bakımından önem taşımaktadır.

2. Yöntem ve Katılımcılar

Araştırmanın şiddete maruz kalan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarına dair derinlikli bir anlayış kazanma amacı, nitel desenin seçilmesine neden olmuştur. Nitel araştırma deseninin tümevarım ilkesinin bütüne dair bir resim çizme kaygısının (Neuman, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2016) araştırmanın amacı olan anlamayı ön plana çıkarması beklenmiş ve araştırma öznelerinin kadın olması nitel yöntemin kullanılmasını işlevsel (Kümbetoğlu, 2012) olması bakımından tercih edilmiştir. Bu çalışmada kullanılan nitel model ve feminist yaklaşım veri toplama aracı olan derinlemesine görüşme tekniğiyle ayrıntılı ve ataerkil olmayan bir kavrayış olanağı yaratmıştır.

Araştırmanın öznelerine ulaşmak için (Creswell, 2017) amaçlı örnekleme tekniği kullanılmış, sığınmaevinde en az bir kere kalmış, tekrarlayan şiddet deneyimi olan, sağlıklı bilgi alınmasını engelleyecek düzeyde ruhsal/zihinsel engeli olmayan, araştırmaya katılmaya istekli ve gönüllü, 20-41 yaş arası 13 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler öncesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu ve aydınlatılmış onam formu hazırlanmış; Hacettepe Etik Komisyonu'ndan araştırmanın etik uygunluğuna ilişkin resmi onay ile Başkanlığı'ndan araştırmanın sığınmaevinde yapılabilirliğine ilişkin resmi onay alınmıştır.

ÖznelereKadın Sığınmaevi'nden ulaşılmış, görüşmeler öznelerin onayıyla ses kaydına alınmış, görüşmelerin ardından ses kayıtlarının dökümü yapılmış, özneler gizliliklerinin sağlanması için kendi tercih ettikleri renklerle isimlendirilmişlerdir.

RUMUZ	YAŞ	EĞİTİM	MEDENİ D.	ÇOCUK D.	ŞİDDET	SIĞINMA D.
Mavi	39	Lise	Boşanmış (1)	1 – K	F/D/C/E	1
Mor	41	Lise	Boşanmış (2)	3 – K/E/K	F/D/C/E	2
Kırmızı	26	Ortaokul	Boşanmış (1)	2 – K/E	F/D/E	7/2si aynı
Pembe	26	O.Y. Değil	Boşanmış (2)	3 – K/K/E	F/D/C/E	3/3ü aynı
Yeşil	31	Üniversite	Bekâr	-	F/D	7/2si aynı
Beyaz	28	Ortaokul	Boşanmış (1)	2 – K/K	F/D/C/E	8/2si aynı
Fuşya	33	Üniversite	Boşanmış (1)	2 – K/K	F/D/C/E	1
Turkuaz	32	Üniv. Terk	Boşanmış (1)	1 – K	F/D/C/E	2
Turuncu	36	Lise	Boşanmış (2)	1 – E	F/D/C/E	1
Eflatun	31	Lise	Evli (1)	2 – E/E	D/E	5/3ü aynı
Leylak	21	Üniv. Öğrn.	Bekâr	-	F/D	1
Sarı	39	İlkokul	Evli (2)	3 – K/E/E	F/D/E	2/2si aynı
Zümrüt	35	İlkokul	Evli (3)	1 – E	F/D/C/E	4

3. Analiz

Araştırmanın analizi sonucunda 'Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları', 'Şiddet Deneyimleri', 'Yardım Arama Davranışları', 'Sığınmaevi ve Hizmet Değerlendirmeleri', 'Geleceğe Dair Planları' olmak üzere 5 ana tema ortaya çıkmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları	<u>Toplumsal Cinsiyet Tanımları</u>
	<u>Aile Öğretileri</u>
	<u>Evlilik ve Kadınlık Algıları</u>
<u>Şiddet Deneyimleri</u>	<u>Şiddet Algıları ve Tanımlamaları</u>
	<u>Maruz Kaldıkları Şiddet ve Boyutları</u>
<u>Yardım Arama Davranışları</u>	<u>Şiddet Dinamiği ve Döngüsü</u>
	<u>Kültürel Özellikler ve Damgalanma</u>
	<u>Son Nokta</u>
<u>Siğınmaevi Hizmet Değerlendirmeleri</u>	<u>Siğınmaevi Süreci</u>
	<u>Olumlu ve Olumsuz Deneyimler</u>
<u>Geleceğe Dair Planları</u>	<u>Gelecekte Beklentileri ve Hayalleri</u>
	<u>Pişmanlıkları ve Kadınlara Tavsiyeleri</u>

3.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları

Kadınların toplumsal cinsiyet rollerini tutumları ana teması toplumsal cinsiyet tanımları, aile öğretileri, evlilik ve kadınlık algıları olmak üzere 3 alt temada değerlendirilmiştir. Kadınların toplumsal cinsiyete dair algıları, aile deneyimleri ve ailedeki roller, evlilik süreçleri, evlilikte kadın ve erkek rollerine ilişkin düşünceleri ve boşanmaya bakışlarına dair anlatıları analiz edilmiştir.

Kadınlara toplumsal cinsiyetle ilgili düşünceleri sorulduğunda tanım olarak duymamış olsalar bile kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin, haklar ve sorumluluklardaki adaletsiz dağılımın, erkeklerin kadınların önünde olduğunun farkında olduklarını ifade etmişlerdir. Bu farklılıkların aile içindeki yansımalarını örneklendirmiş, kız çocuk olarak erkek kardeşlerine ve babalarına hizmet etmeye zorlandıklarını, kız oldukları için okula gitmelerine izin verilmediğini, erkeklerin hem ailede hem toplumda daha rahat ve özgür olduğunu ancak kadınların baskıya maruz kaldığını aktarmışlardır. Bora'nın (2012) bahsettiği toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa ailelerinde maruz kaldıklarını, en belirgin ayrımın da Köşgeroğlu'nun (2010) değindiği üzere okul çağında başladığını dile getirmişlerdir. Kadınların bazıları okuluna devam edebilmek için mücadele ettiğini ifade etmiştir. Nitekim araştırmaya katılan kadınların eğitim düzeyleri okur-yazar olmayan ile üniversite mezunu olmak üzere değişken olduğu görülmüştür. Kadınların eğitim düzeyleri Gökalp'in (2013) ifade ettiği gibi eğitimin kız çocuğu ve kadının yaşamını olumlu yönde değiştirmesi, eğitilmiş kadınların evlilik beklentilerinin oluşması ve aile planlaması konusunda bilinçlenmesi aynı zamanda hem maddi hem manevi olarak güçlendirmesi bakımından önemli görülmektedir.

Ailenin hayata dair ilk öğretileri kazandığımız ortam olması ve İşmen'in (2004) ebeveynlerden öğrenilen kalıpların en iyi kalıplar olduğuna vurgu yapması şiddete maruz kalan kadınların hayata ve evliliğe bakışlarını, şiddeti anlamlandırmalarını, toplumsal cinsiyet rollerini tutumlarını anlamada önemli bulunmuş bu sebeple kadınlara aileleriyle ilgili sorular sorulmuştur. Kadınların çoğunluğu aile içi iletişimde sorunlar olduğunu, bazıları bu sorunların çocukluklarından beri var olduğunu aktarmıştır. Kadınların aile ilişkileri maruz kaldıkları

şiddete verdikleri tepkiler ve yardım arama davranışlarını anlama noktasında da önemli bulunmuştur. Bazı kadınlar aile içi iletişim sorunlarının yanı sıra aile içinde şiddetin de var olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanında görüşülen kadınlardan ikisi ebeveynlerinin boşanmış olduğunu ve kendi deneyimlerinden yola çıkarak boşanmış ailede büyüyen çocuklarla ilgili önyargılara sahip olduklarını aktarmışlardır.

Kadınların ailelerindeki ev içi paylaşımlar ve karar alma süreçlerine dair yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar çoğunlukla okula gitme kararlarında olduğu gibi hayatlarına dair alınan kararlarda aile ve toplum baskısının etkisi olduğunu, kendileri adına karar veremediklerini, ev içinde görev paylaşımlarının da toplumsal cinsiyet rolleriyle örtüşerek kadınların evde ve hizmet eden, erkeklerinse dışarıda ve hizmet alan olduğunu şöyle ifade etmişlerdir:

Valla hiç karar öyle kendimce alamadım. O kadar çok büyük bir baskı vardı ki üzerimde. Yani onların dediği olsun istediler. ...Hep pıstırıldım, hep sustum, sen sus, hep bu şekilde (Mavi)

Benim hayatım diye bir şey yoktu ki önceden. Hep başkalarının idare ettiği bir hayat, başkalarının isteğine göre, çıkarına göre sürdürülen bir hayat. Kimse beni düşünmüyordu ki! (Mor)

Kadınların Zastrow'un (2013) da değindiği gibi "edilgen ve razı olan" bu tutumları aile içinde öğrenip pekiştirmeleri evlilik süreçlerinde de benzer rol kalıplarını sürdürmelerine sebep olmaktadır. Nitekim kadınların evlilikteki karar alma süreçleri ve rol paylaşımlarına dair ifadeleri aile süreçlerine dair ifadeleri ile benzerlik göstermektedir. Kadınların bir kısmı ailede kararların erkek tarafından alındığını, bir kısmı ise kendi evlilik süreçlerine dair kararların kök aileler tarafından alınmaya devam ettiğini ifade etmişlerdir. Bir görüşmeci eşinin 'evin temizliğine nereden başlanacağına, ne yapılacağına ve ne zaman yapılacağına' dair karar veren olduğunu ifade ederken kadınlığa atfedilen ev temizliği görevinin yerine getirilmesine dair kararın bile kendisine ait olmadığını vurgulamıştır. Kadınlar alınan kararlara itiraz ettiklerinde yani 'razı olan' rolüne karşı çıktıklarında şiddete maruz kaldıklarını ve susturulduklarını ifade ederken Köşgeroğlu'nun (2010) da ifade ettiği gibi şiddetin toplumsal cinsiyet rollerinin süreğenliğini sağlamadaki rolünü aktarmışlardır.

Hani genelde benim de dilim bundan dolayı çok yanmıştır, bana göre yanlış bir karar alınıyordu, ben buna itiraz ettiğim zaman direk dayakla karşılık alıyordum. Oturup da konuşulma şeyine girilmiyordu bile. Neden böyle düşünüyorsun diye sorulmuyordu bile. (Turkuaz)

Bence, susmak taraftarı değilim ben. Hani açık ve net söylemesi gerekiyor neyse. Haklı olduğu yerde susması gerekmiyor yani kadının bence. ...Ben söylediğim zaman hep dayak yedim (gülüyor), yani karşılık olarak Susturuldum. (Kırmızı)

Kadınların çoğu çalışmanın erkeklere özgü ve sadece maddi kazanç yolu olmadığını, özgüven sağladığını ancak evliliklerinde eşlerinin çalışmalarına izin vermediğini bu sebeple çalışmadıklarını aktarırken hem evliliklerinde maruz kaldıkları ekonomik şiddete hem de yine kendi kararlarını almalarına müsaade edilmediğine işaret etmişlerdir.

Bizim maddi durumumuz her zaman yetersiz oldu. Ama yine çalıştırmadılar. Şimdi ki aklım olmuş olsaydı çalışaydım daha iyiymiş. En azından kendime özgüvenim olacaktı. Kimseye bağlı kalmak zorunda kalmayacaktım. (Turuncu)

Görüşmelerde kadınların boşanmaya bakışlarına dair sorular da yöneltmiştir. Kadınlar çoğunlukla geleneksel bakışla kadının yerinin kocasının yanı olduğunu ifade ederken evliliğin iyi ve kadının mutlu olması koşulunu öne sürmüşlerdir. Mutlu olmadıkları ve şiddete maruz kaldıkları bir evliliği sürdürmeyi doğru bulmadıklarını ifade ederken maruz kaldıkları şiddete daha fazla dayanamadıkları için evliliği bitirmeye mecbur kaldıklarına vurgu yapmaları bu konudaki içsel mücadelelerinin devam ettiğini göstermektedir.

Mutluya tabi kocasının yanındır... Eğer değilse de tabi ki ayrılmak zorunda kalır. Ben de istemem eşimden ayrılmayı ama mecbur bıraktım, eşim tarafından. Her gün dayak yiyip yanında duramazdım. Mecbur kaldım yani. (Turuncu)

Kadınların çoğunluğu boşanmadan önce boşanmayı normal karşılamadıklarını, boşanma deneyiminden sonra normal olduğunu düşünmeye başladıklarını, boşanmadan sonra üzerlerine yapışacak olan 'dul kadın' yaftasının ve toplum baskısının buna sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Kadınların bazıları da boşanmayla çocuk sahibi olma durumunu ilişkilendirerek evlilikte çocuk olduğu zaman boşanmanın kolaylıkla alınabilecek bir karar olmadığına değinmişlerdir. Bu noktada Zastrow'un (2013) boşanmanın bireycilik ile kurduğu ilişkiye değinmek yerinde olacaktır. Buna göre birey kendi istek ve amaçlarını ön plana çıkarır ve damgalanma azalır sorunlu ve mutsuz evlilikler bitirilebilir. Benzer şekilde Okutan (2007) ve Erdoğan, Aktaş ve Bayram Onat'ın (2009) araştırma sonuçları da kadınların boşanma kararları üzerindeki toplum baskısına ve aile desteği olmadığı zaman kadınların boşanmaya karşı olumsuz bir tutum takındıklarını göstermektedir.

Kadınların hayatlarına dair kararları alamadıkları, kendilerinden önce çocuklarını, ailelerini ve toplumu düşünmek zorunda kaldıklarına dair ifadeleri, kadınların kendilerini birey olarak görmekten uzak olduklarını ve bunun geleneksel bakıştan ve öğretilerden temel aldığını göstermektedir. Ayrıca kadınların ifadelerinden toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının ataerkil söylemle bağdaştığı, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair farkındalığı sonradan kazandıkları anlaşılmaktadır. Aile ve evlilik deneyimlerinde kendilerinden beklenen kadınlık rolünü sürdürdükleri, bir duruma karşı çıktıkları noktalarda şiddete maruz kaldıkları, çoğunluğunun 'şimdiki akılları olsa' benzer durumları yaşamayacaklarını düşündükleri fark edilmiştir.

3.2.Şiddet Deneyimleri

Kadınların şiddet deneyimleri ana teması şiddet algıları ve tanımlamaları, maruz kaldıkları şiddet ve boyutları olmak üzere 2 alt temada değerlendirilmiştir. Kadınların şiddeti algılayışları, nasıl tanımladıkları, ilk şiddet deneyimleri, maruz kaldıkları şiddet türleri ve boyutlarına dair anlatıları analiz edilmiştir.

Kadınların maruz kaldıkları şiddete gösterdikleri tepkilerin neleri şiddet olarak tanımladıklarıyla ilişkilendirilmiş bu noktada kadınların şiddet farkındalıklarına yönelik sorular sorulmuştur. Kadınların ifadelerinden anlaşılmıştır ki en çok dillendirilen şiddet fiziksel şiddettir ve eş tarafından maruz bırakıldıklarında isimlendirilmektedir. Kadınların çoğunluğu ilk şiddet deneyimlerini evlilik içinden örnekler

vermiş, sorular derinleştğinde ailelerinde de şiddete maruz kaldıkları ancak ebeveynleri tarafından maruz bırakıldıkları şiddeti hak/ceza ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Bunun da şiddeti normalleştirmelerine yol açtığı, çoğunlukla fikren şiddete karşı çıkmış olsalar da davranış kalıplarını değiştirmekte zorlandıkları ve şiddeti bir cezalandırma aracı olarak kullanarak çocuklarına şiddet uyguladıkları ve sonrasında pişman oldukları anlaşılmıştır. Demiröz (1996) ve Akçer Demir'in (2006) araştırmalarında aileleri ve eşleri tarafından şiddete maruz kalan kadınların çocuklarına şiddet uyguladıkları ifade edilmiştir. Bu noktada şiddetin normalleştirilmesine en önemli vurguyu yapmaktadır.

...her baba çocuğunu döver, yani hatası olduğu zaman. ...Ama o da hani ders çalışırdım, söz verirdim sözümü tutmazdım. Hatalarım olurdu. Sigara içerdim. ...Hani eskilerde yapılırdı bu. Biz dahi ara ara çocuklarımız bizi kızdırdığı zaman patlattığımız oluyor, olmuyor değil. Çok sinirlendiriyorlar. (Kendine) Hâkim olmaya çalışıyorsunuz ama olmuyor. Vuruyorsun için acıyor. Gidiyorsun 2 dakika sonra gönlünü alıyorsun. (Turkuaz)

Şiddetin bu hak/ceza ilişkilendirmesinin kadınların eşlerinden şiddete maruz kaldıkları durumlarda şiddetin sebebinin kendilerinde aramalarına dair de bir anlayış kazandırmaktadır. Şiddetin hak/ceza ilişkilendirmesinin kültürle de ilişkisi vardır, geleneksel değerlerin kadınlara dayattığı roller sebebiyle kadınlar şiddet karşısında tepkisiz kalmakta ve “Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin, Gelinliğin ile girdiğin evden kefenin ile çıkarsın” gibi yaklaşımlar kadınların şiddeti kabullenmesine sebep olmaktadır (Bilgin, 2015).

Yok, öyle de, biz kabul ediyoruz Türk toplumu olarak. Hep öle hani. Doğru değil aslında da evlilik yürüsün diye sesini çıkarmıyo hani, kol gırlır yen içinde galır hesabı getiriyor Türk halkı öyle. (Zümrüt)

Ablama da annem şey der ‘gelinliğin ile girdiyse kefenin ile çık’ der. Ben evlenseydim aynı şeyi bana da diyeceklerdi. (Yeşil)

Kadınlara şiddet türlerine ilişkin sorulara alınan yanıtlarda fiziksel ve psikolojik şiddet en çok dile getirilen, ekonomik şiddet nadiren dile getirilen şiddet türleri olmuş, cinsel şiddet sadece araştırmacının sorusuna cevap olarak yanıtlanmıştır. Bu durum toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde kadınların eşlerinin her türlü ihtiyacını karşılamak ‘görevi’ ile ilişkilendirilerek anlamlandırılmıştır. Şiddetin kültürel olarak normalleştirilmesi (Lundgren, 2012) ve bunun atasözleri, deyimler ve kalıplaşmış birtakım yargılarla kuşaklararası aktarımla birlikte süreğenliğinin sağlanması, kadınların şiddete maruz kaldıklarında verdikleri tepkileri etkilemiştir. Bilinç düzeyinde şiddeti normal bir durum olarak karşılamayan kadınların ifadeleri değerlendirildiğinde şiddeti hak/ceza ile ilişkilendirdikleri, normalleştirdikleri veya şiddete maruz kaldıkları için kendilerini ya da şiddeti uygulayanın dışında biri veyahut bir şeyi suçladıkları görülmüştür.

Şiddet sadece dayakla da olmuyor. Ben eşimden mesela sadece dayakla şiddet görmüyordum, hani diyorum ya dayağı ben şiddet olarak görmüyorum. Hani onu demek istiyorum, artık ben onu şey yapmıyorum, benim için öbürleri daha büyük şiddettir. Mesela maddi açıdan bana yaptığı şiddet bana çok büyüktü, ben mesela 10 yıl boyunca sefalet çektim, hep ona buna muhtacım. Ondan sonra bir de psikolojik şiddet var. Mesela senin geçmişini ya da işte sen kimsesizsin, bu şekilde sana psikolojik şiddet uygulayabiliyor. Mesela senin kimin kimsen yok, ailenin sana hayrı yok, senin kimsen arkanda değil, işte ben olmasaydım sen kim bilir ne olacaktın gibisine bu şekilde psikolojik şiddetler de oluyor. (Eflatun)

Evlenmeden önce bir sefer babamdan, babamdan gördüm. Bir sefer tokadını yediğimi hatırlıyorum. Ki haksız yere, kardeşlerime neden bakmadım diye. Yani haksız yere yediğim için, o hala benim için bir ukdedir. Yani içimde böyle bir yaradır, yani büyük bir yaradır. ...17-18 yaşlarındaydım, yani, büyüktüm. Kendimi baya baya biliyordum yani.(Mavi)

Bunda (ikinci evliliği) birkaç aylık hamileydim. Bundan önce, benim bir çocuğum öldü, karnımda tepikle öldürdü. Çocuklarının yüzünden. İşte diyom ya sen 'boşa dersin, kariyı boşa' dersin, 'tamam boşayacağım' der. Herkesin aklına bakar. Öteki, 'kariya orospu de' der, 'orospu' der. Öyle birisi. (Sarı)

Ağzımı bağlayıp da gece dövüyordu beni sürekli, bir de balta falan koyuyordu, 'seni sakat bırakacağım' diyordu. Beni böyle bir esir gibi, köle gibi kapattı, beni dövüyordu, işkence yapıyordu, zevk alıyordu. Sürekli 'sen kimsin, senin konuşma hakkın yok, sen kendi kararlarını verebiliyor musun?'. Bir televizyon dahi izlettirmezdi bana. Hani çocuk yaparken hiç danışmazdı. Beni aynı bir, aynı bir hani nasıl söylesem, insan hani bir insana bunu yapmaz. (Beyaz)

Kadınların çoğu şiddetin herhangi bir türüne veya hepsine evliliklerinde maruz kaldıklarını ancak şiddeti yaşayarak öğrendikleri için tepki vermekte geç kaldıklarını ve kimi zaman destek bulamadıkları için şiddetle mücadele edemediklerini ifade etmişlerdir. Geleneksel bakış ve toplum baskısının kadınların şiddet algılarını etkilediği ve kadınların çoğu kez şiddete maruz kaldıklarının farkında olmadıkları görülmüştür.

3.3.Yardım Arama Davranışları

Kadınların yardım arama davranışları ana teması şiddet dinamiği ve döngüsü, kültürel özellikler ve damgalanma, son nokta olmak üzere 3 alt temada değerlendirilmiştir. Yardım arama davranışını etkileyen faktörlerin kadınların hayatındaki etkilerini, şiddet döngüsü ve dinamiğinin etkisini, yardım arama davranışlarının hangi konularda ve ne zaman ortaya çıktığı ve bunun sebeplerini kadınların nasıl değerlendirdiğine dair anlatıları analiz edilmiştir.

Şiddetin basit döngüsünün şiddetle baş etme sürecini etkilediği bilgisinden hareketle kadınların bakış açılarından sorunu tanımlamak ve süreci anlamak önemli görülmüş, kadınların şiddet döngüleri hakkında sorular yöneltilmiştir. Kadınlar maruz kaldıkları şiddetin sürekliliğinden, şiddete maruz kaldıktan sonra eşlerinin kendilerinden özür dilediklerinden ve onları affettiklerinden ancak şiddetin hiç bitmediğinden söz etmişlerdir. Kadınların bu döngüleri şiddetin döngüsü ile eşdeğer olup bu döngüde bahsi geçen 'balayı evresi'nin de şiddetin biteceğine dair aşıladığı umut da kadınların ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Ayrıca kadınların eşlerini seviyor olmaları ve evliliğin değil şiddetin bitmesini istiyor olmaları şiddet döngüsünün aşıladığı umutla birlikte maruz kalınan şiddete 'katlanmaya' sebep olmaktadır.

Ben onu hani bir sevgi zannediyordum. Dövüp dövüp sonra bir de yanına alıp beni yatması, ben bunu sevgiden yapıyor zannediyordum. (Beyaz)

Kadınların çoğunluğu evliliklerinin en başında şiddete maruz kaldıklarını ve sonrasında bu şiddetin devam ettiğini ifade etmiştir. Kadınlardan bir tanesi de 'ailesinde birçok kez fiziksel şiddete maruz kaldığı için eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığında bunu önemsemediğini ve normalleştirdiğini' ifade ederken şiddeti normalleştirme ile yardım arama davranışı arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.

Benim mesela eşimle ayrılmamın sebebi şiddet olamaz çünkü ben şiddeti zaten benimsemiş bir insanım, neden, çocukluğumdan beri. İnsan küçüklüğünden şiddetle başladıysa onu artık normalleştiriyor. Mesela

eşim benim kaşımı dudağımı patlatıyor, ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi devam ediyoruz hayatımıza anladınız mı demek istediğimi? (Eflatun)

Hem bir şiddet türü hem de şiddet boyutu olarak değerlendirebileceğimiz 'soyutlama'nın da yardım arama davranışına etki ettiği kadınların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Kadınlar özellikle kıskançlık bahanesi ile eşlerinin kendilerini çalıştırmadığını, arkadaşları ve ailesiyle görüştürmediğini ifade etmişlerdir.

...aşırı kıskançtı, çok kıskançtı. O yüzden evde oturacaksın, işte arkadaşlarımla diyalogumu keserdi, arkadaşın olmasın gelip gitme olayı olmasın. Bu gibi hep böyle bastırmalar. (Mavi)

Eşimin evindeyken ailemle görüşmem kesinlikle yasaktı, telefonla dahi konuşamıyordum. Eşim izin vermiyordu, ailemin eve gelmesine dahi izin vermiyordu. (Turkuaz)

Duygusal destek, bilgi desteği, eşlik etme ve araçsal destek olarak sınıflanan sosyal destek (Şavur, 2012) ile şiddete maruz kalan kadınların yardım arama davranışları arasında bir bağ bulunmaktadır. Görüşmelerde kadınlar çoğunlukla duygusal ve bilgi desteğinden mahrum olduklarını, özellikle ailelerinin kendilerine destek olmadığı durumlarda başka kimin destek vereceğini sorguladıklarını ve bu yüzden yardım arama davranışından kaçındıklarını ve evliliklerini sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanında ailelerinden destek alamayan kadınlar dışında bir de aileleri tarafından evliliğini sürdürmesi konusunda baskılanan kadınlar vardır. Ailelerinden destek bulamadıklarını ifade eden kadınlar arkadaşlarının ve komşularının kendilerine destek olmaya çalıştıklarını ancak eşin kendilerini arkadaş çevrelerinden soyutlamış olmaları veya eşin tehditleri sebebiyle bu desteğin sınırlı olduğunu ve evden çıkacak gücü kendilerine vermediğini belirtmişlerdir. Bunun yanında ailesinden göremediği desteği tanıdıklarından görüp evden kaçabildiklerini ifade eden kadınlar da olmuştur.

Aileme sığmıyorum, ailemle sığındığımda destek çıksınlar bana gelsin, onlar da 'sen yine mi duramadın, sabretseydin' bana destek olacağı yere daha psikolojik baskı, fiziksel şiddet, onun oraya tekrar gitmek zorunda kalıyordum. O da tekrar 'zaten alıştı' diyordu, 'bu tekrar geri gelecek' diyordu. (Beyaz)

Daha evliliğimin bi haftasıydı babamgile gittim. 'Boşanmak istiyorum' dedim hani 'evlenmek istemiyorum, bana böyle zulüm ediyorlar' dedim. Kabul etmediler. 'Bizde gelinlikle çıkan kefen ile dahi gelmez' diye söyleyip beni geri götürdüler. Sonrasında tekrardan, defalarca gittim, her gidişimde geri getirildim eşimin evine, her gidişimde geri getirilince artık pes ettim gitmeye. (Pembe)

E sonuçta benim eşim beni dövüyodu, işe giderken anneme babama diyodu, kızını dövdüm diye, annen baban senin bu eşine tepki göstermezken, sen kime güvenip de gidip polise şikâyet etceksin kocanı. Ya bu sefer sırf kocanken annen baban da gelicek e ne var? Senelerdir ben de dayak yiyom, annemin dediği laf bana buydu. Bilmiyon mu senelerdir baban da beni döverdi. (Mor)

Ya hep komşular biliyordu, hani belliydi, hani kapıyı çalıyorlardı, 'Hasan yapma, vurma, etme' gibisine. Ama şey değillerdi, ya insanlar menfaatlerini düşünüyorlardı. Çünkü o adam o kadar pislik bir adam ki, biliyorlar onlara da zarar vereceğini, bir kere kapıya vurup gidiyorlardı. Biz bağıyoruz hani, 'yardım edin, gelin, polis çağırın' hani daha kötü ne yani, o kadar ileri düşünemiyordum ama bağıryordum. Geliyorlardı, kapıya vurup geri gidiyorlardı. (Leylak)

Biliyo, çevre de biliyo ama herkesin kendi sorunu diye susuyor çevre de. (Zümrüt)

Kadınların çoğunluğunun çocuk sahibi olduktan sonra çocuklarını babasız bırakmamak, çocukları tarafından suçlanmamak, çocuklar 'aile' ortamında büyüsün diye şiddetli ilişkiye devam etmek gibi tutumlarının olduğu

görülmüştür. Özellikle boşanmış ailelerin çocukları olan kadınların kendi yaşam deneyimleriyle bu tutumlarını destekledikleri fark edilmiştir. Kadınların bazılarının çocuklarını 'ayak bağı' bazılarının 'koltuk değneği' olarak tanımladıkları görülmüş bu farklılığın çocukların yaşlarından kaynaklandığı, büyük yaşta olan çocukların 'koltuk değneği' gibi annenin desteği olduğu, küçük yaşta olanlarınsa annenin yeni bir yaşam kurmak için daha fazla desteğe ihtiyaç duyması sebebiyle 'ayak bağı' olarak ifade edildiği görülmüştür.

Kadınların ifadelerinden toplumsal cinsiyetle ilişkili kültürel etkilerin, dul kadın damgasının, şiddet döngüsü ve dinamiğinin ve destek yetersizliğinin yardım arama davranışlarına çoğunlukla olumsuz yönde etki yaptığı anlaşılmıştır. Bunun yanında kadınların eşlerini seviyor olmaları, aile öğretilerinin toplum bakışı ile aynı yönde olması, daha önceki yardım girişimlerinin başarısız ve olumsuz tepkiler ile karşılanmış olması ve bilgi eksikliği nedeniyle kadınların 'gidecek yerlerinin olmaması' ya da öyle olduğuna ilişkin inançları da yardım arama davranışını olumsuz yönde etkileyen faktörler olmuştur. Kadınların ailelerinden ve yakın çevrelerinden destek alamamaları, resmi yollara başvurduklarında geri çevrilmeleri veya yanlış yönlendirilmeleri 'gidecek yerleri olmadığının' bir göstergesi olarak görülmekte ve kadınların çoğu 'ailem bana destek olmazsa kim olur?' düşüncesi ile evliliği sürdürmeye mecbur kalmaktadırlar.

Polisi çağırdı, polisler şey demiş 'aile kavgası'. Ablam demiş 'illa birinin ölmesi mi lazım, haberlere çıkanlar da aile kavgası, karısını öldürüyor onlar da aileydi, lütfen gelin'. (Leylak)

Karakolda bekledik bir gece eşimle beraber hani şikâyetimi geri almam için uğraştılar. Jandarma. Hani 'eşine geri dön' diye hani şey yaptılar, söylediler, hani bir gece o yüzden bekletiler beni sonrasında ertesi gün götürdüler beni... (Kırmızı)

Kadınların çoğunluğunun evden çıkma kararının ya kendisinin ya çocuklarının ya da ailelerinin ölümle tehdit edilmesi ya da tehditten öte bir eylemin meydana gelişine denk geldiği görülmüştür. Bu noktada kadınların eşlerinin şiddeti bir kontrol aracı olarak kullanırken sadece kadınları değil kendi çocuklarını da tehdide dâhil ettiği, hem kendilerinin çocuklarına yabancılaştığı hem de çocukları kadınlara karşı bir kontrol aracı olarak da kullandığı söylenebilir.

Eşim beni aradı sonradan 'gelicem ağabeylerinin tamamını vurucam, seni de vurucam, o eve gömücem' falan filan o anki korkuyla kaçmaya karar verdim. (Pembe)

Bana dedi ki 'seni ibreti âlem için bu insanların içinde boğarım' dedi. Ben de 'öyle mi' dedim, hemen (parmağını şıklatıyor) hastaneye girdim, tuvalete saklandım. Bir tur geldi aradı beni. Şaka gibi ya gerçekten. (Fuşya)

'Hayır' dedi, kalktı 'seni öldürücem' dedi, 'önce kızını öldürücem, sonra seni öldürücem', dediği laf bu. (Mavi)

Bu noktada kadınların sığınmaevine gelmeden önce sığınmaevini bilmediklerine ve bazılarının birçok kez karakola veya hastaneye şiddet yüzünden gitmesine rağmen bu yönde bilgilendirilmediklerine de dikkat çekmek gerekmektedir.

3.4.Sığınmaevi ve Hizmet Değerlendirmeleri

Kadınların sığınmaevi ve hizmet değerlendirmeleri ana teması sığınmaevi süreci ve sığınmaevi/evlerindeki olumlu ve olumsuz deneyimleri olmak üzere iki alt temada değerlendirilmiştir. Kadınların sığınmaevini ne zaman, nasıl ve kimden öğrendikleri, sığınmaevi ile ilgili dışarıdan duydukları, önyargıları, sığınmaevine kalırken hissettikleri ve sığınmaevi deneyimleri, sığınmaevi hizmeti değerlendirmelerine dair anlatıları analiz edilmiştir.

Bir önceki temada da değinildiği üzere kadınlar o son noktaya gelene kadar sığınmaevinden haberdar olmadıklarını, ölümlerle yüzleştiklerinde sığınmaevi ile tanıştıklarını, bazıları televizyon aracılığıyla, bazıları arkadaşlarından ve bazıları da kolluk kuvvetinden öğrendiğini ifade etmiştir. Kadınların çoğu 'sığınmaevini bilseydik, çoktan giderdik' ifadesinde bulunmuştur. Kadınların sığınmaevi hakkında bilgilerinin olmamasının 'gidecek yerim yok' algısını kuvvetlendirdiği görülmüştür.

Keşke en başında şey olsa ama işte bilinçlendirilmediğimiz için, bi tutunacak dal olmadığını düşündüğümüz için. Sonradan bilgim oldu sığınmaevinden falan hani. (Zümrüt)

Ama gidiyorum, gidip geliyorum, jandarma da 'bunlar zaten ailevi konular, bunlar geliyor, barıştırıyor' diye uzak kalıyorlar hani. En sonunda 'kaymakam'dan artık bir kâğıt çıkaralım da' dedi sen de böyle 'bıktık biz senden' dedi 'seni, Samsun'da sığınmaevi var oraya götürüyüm' dedi. İlk sığınmaevine oraya gitmiştim. (Beyaz)

Kadınların sığınmaeviyle ilgili ilk izlenimleri olan sığınmaevini hapisane ve bilinmezlik olarak görmeleri ve tedirgin olmaları, bu yüzden alışmakta zorlandıkları anlaşılmıştır. Sığınmaevlerinin gizliliği ve kapalılığı sebebiyle çok gündemde olmamasının kadınları korkuttuğu düşünülmüştür. Bunun yanında bu gizlilik ve bilinmezlik sebebiyle kadınların çoğu sığınmaevinin kötü bilindiğini, 'genel ev' olarak değerlendirildiğini, kadınların ailelerini ve kendilerini 'rezil' etmekle suçlandıklarını ifade etmişlerdir.

...birkaç kişiden duydum ben hatta çıkan arkadaşlardan da duydum. 'Ya sığınmaevinden çıktığımızı söylediğimiz zaman bize farklı bir gözle bakılıyor', ne yönden dediğim zaman affedersiniz o.. gözünüyle. Orada kalanların çoğu kötü kadın gözünüyle bakıldığı söyleniyordu. (Turkuaz)

Bizimkiler de ben oraya gidince hani farklı yere düşmüş gibi zannettiler, bu kez ailem oralara yalvarmaya geliyor, yalandan ağılıyor. Orayı şey gibi zannediyorlar genel ev gibi zannediyorlar, 'oralara gitti, böyle adı çıkar' diyorlar. (Beyaz)

Görüşülen kadınlardan bazılarının birkaç sığınmaevi deneyimi olduğu ve farklı uygulamalarla karşılaştıkları görülmüştür. Genel olarak sığınmaevi hizmetini değerlendirmeleri istendiğinde kadınlar çoğunlukla iyi yönde değerlendirdiğini, evinde bulamadığı huzuru bulduğunu ifade ederken, bazıları sığınmaevlerindeki uygulama farklılıklarının sorun yarattığını, personel yetersizliği ve hizmet kalitesi gibi sorunları ifade etmişlerdir.

Zaten benim en büyük ihtiyacım can güvenliğim, ben yukarıda kafamı koyup rahatça yatıyorum. Ben evde uyumadığım uykuyu burada uyuyorum. (Leylak)

İnsanın kendi evinden bile rahat bir yermiş (gülümseyerek söylüyor) onu gördüm ben. Ne söylediysek, ne istediyssek geri çevirmedi. İnsanın kendi evinden daha rahat, daha hani huzurlu. (Turuncu)

...oraya geldim işte sığınmaya, oranın kapalı bir kadın müdürü vardı. O da sürekli şey kafasında 'olur böyle şeyler, kocanıza dönün, böyle kaç gün buralarda, her evde kavga olur' o sürekli gönderme taraftarıydı. (Beyaz)

... Fakat kadın burada hayata hazırlanmalı ama kadın alınıyor buraya hapisane katılır gibi katılıyor yani ne çalışmasına izin veriliyor, ne dışarı çıkarılmasına izin veriliyor, görevliler diğer kurumdan bahsediyorum. 'Şunu yap, bunu yap, onu yap' gibi işte temizlik yaptırıyorlar, emir vererek, güvenlikler de öyle bir emir dili kullanılarak bir şeyler yaptırmaya çalışıyorlar. Yani kadın neye uğradığına şaşırıyor. Açıkçası yani ben evimden çok farklı görmedim diğer sığınmaları. (Yeşil)

Sığınmaevinde kadın bakış açısına sahip meslek elemanlarının ve feminist sosyal hizmet uygulamasının olmaması durumunda kadınların evlerine geri gönderilmeye çalışıldıkları, hatta bireysel görüşmelerin yapılmadığı da kadınların ifadelerinde yer almıştır. Görüşülen kadınlardan çok azı özellikle birden fazla sığınmaevi deneyimi olan kadınlar kişisel ihtiyaçlar dışında mesleki çalışmaların çok az kurumda iyi olduğunu ifade etmişlerdir. Kadınların sığınmaevleri ile ilgili olumsuz değerlendirmelerinin diğer iki sebebi de sığınmaevlerinin fiziksel koşulları ile bütün kadınların ayırım yapılmadan aynı sığınmaevlerinde kalmaları olmuştur.

3.5.Geleceğe Dair Planları

Kadınların geleceğe dair planları ana teması gelecekte beklenenleri ve hayalleri, pişmanlıkları ve kadınlara tavsiyeleri olmak üzere 2 alt temada değerlendirilmiştir. Kadınların sığınmaevi sonrasında hayatlarına nasıl yön vermek istedikleri, kendileri ve varsa çocukları için neler planladıkları, yaşam deneyimlerinde nelerden pişmanlık duydukları ve benzer yaşam deneyimine sahip kadınlara tavsiyelerine dair anlatıları analiz edilmiştir.

Oldukça zor bir yaşam deneyimine sahip olan, şiddete maruz kalan ve travma yaşayan kadınların sığınmaevi hizmetinden faydalandıktan sonra çoğunlukla önceki yaşamlarına geri dönmek istemedikleri gözlenmiştir. Kadınlara gelecekte beklenenleri sorulduğunda çoğunlukla 'huzur' yanıtı alınmıştır. Nitekim aileleri ve eşleriyle geçirdikleri zaman diliminde mutsuz oldukları, şiddete maruz kalıp yeterli desteği göremedikleri için 'mecburiyetten' evliliklerini sürdürmek zorunda kaldıklarını ifade eden kadınların hayatlarını sığınmaevi öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırıp gelecekte huzur beklemeleri anlamlı görülmüştür. Kadınlar huzurun dışında kendi ayakları üzerinde durmak, kimseye muhtaç olmamak ve anlaşabilecekleri biri karşısına çıkarsa yeniden evlenmek istediklerini ifade etmişlerdir.

Kadınların pek çoğunluğu mutsuz oldukları evlilikleri sürdürmekten, sosyal destek sistemlerindeki yetersizlikten, gidecek yerleri olmadığını düşünmelerinden, ailelerinin ve eşlerinin şiddetine maruz kalıp buna karşı çıkamamaktan, şiddet döngüsünü benimseyip eşlerinin değişeceğine dair umut taşımaktan ve çocukları olduğu için evden ayrılamayacaklarını düşünmelerinden pişman olduklarını dile getirmişlerdir. Kendileriyle benzer durumda olan kadınlara şiddete maruz kalıyorlarsa susmamaları, haklarını savunmaları, evlilikte bir kere şiddet olduysa onun değişmeyeceği ve hep olacağını bu yüzden ayrılmanın en doğru karar olduğu yönünde tavsiyeler vermek istediklerini ifade etmişlerdir.

Şiddetten uzaklaşan ve yeni bir yaşam kurmasına olanak sağlanan, bu yönde desteklenen kadınların kendi yaşam deneyimlerinden yola çıkarak kadınlara verdikleri tavsiyelerin özellikle şiddete susmamak ve kendilerine güvenmeleri yönünde olması bu noktaya gelmeden önce en çok sıkıntı yaşadıkları iki durum olması yönünde anlamlı bulunmuştur.

4.Sonuçlar ve Değerlendirme

Şiddete maruz kalan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, yardım arama davranışları, şiddete bakışları, sığınmaevi değerlendirmelerini kadınların gözünden anlamayı amaçlayan bu araştırmanın en önemli sonucu kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları 'kendilerinden beklenen kadınlık' ile örtüşmektedir. Kadınların yetersiz destek sebebiyle yardım arama davranışlarının 'gidecek yerleri' olmadığı algısıyla ancak 'can havli' ile ortaya çıktığı gerçeğini yansıtmaktadır. Görüşülen kadınların hepsi ailesinden ve eşlerinden şiddetin farklı türlerine maruz kalmış ve şiddeti 'hak/ceza' ile ilişkilendirerek uzun bir süre boyunca şiddet yüzünden kendilerini suçlamış, sessiz kalmış, düzeleceğini ummuş, sabretmiş ve ev içinde kalarak şiddetle mücadele etmeye çalışmıştır.

Yapılan görüşmelerde kadınların aile ve toplum öğretilerinin etkisi ile toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri ve tutumlarının razı gelen, kabullenen, önceliği iyi bir eş ve anne olmak olan, kendi hayatlarına dair karar alma becerisi olmayan özgür bir birey olmadıkları yönündedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini benimsemeyen ve karşı çıkan kadınların da şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. Bunun yanında kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarında eğitim düzeyleri ve yetiştikleri bölgelere göre farklılık yoktur, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını şekillendiren, aile ve ataerkil düzen öğretisidir.

Kadınların kendi aile örnekleri ile evliliğe yükledikleri anlamlar ve beklentiler örtüşmektedir. Kadınların aile içi ilişkileri ve aile öğretileri evlilik kararlarından süreçlerine, şiddetle olan ilişkilerine ve evliliği bitirme kararına kadar önemli bir rol oynamaktadır. Aile içinde susmayı ve karar alamayacaklarını öğrenen kadınlar, evliliklerinde de benzer bir tutum sergilemiştir. Aile içinde şiddete maruz kalan kadınlar evliliği 'kurtuluş' olarak görmektedir. Kadınların boşanmaya dair bakışları ise toplum baskısı ile şekillenmekte, özellikle 'dul kadın' damgası kadınları boşanmaktan uzaklaştırmaktadır. Ebeveynleri boşanmış kadınların yaşam deneyimleri olumsuz ise çocukları olduktan sonra boşanmaya karşı olumsuz bir tutum sergilemektedirler. Ailelerinden kadın erkek eşitsizliğini, kadınların evde hizmet eden ve bakım veren olduğunu, kendilerince karar alma özgürlüklerinin olmadığını, eşlerinin sözünü dinleyip onlara itaat etmeyi, şiddete 'katlanmayı' ve susmayı öğrenen kadınların evliliklerinde ailelerinin ve toplumun onlardan beklenen rollere uygun davranışlar sergilediği görülmüştür.

Ailelerinde şiddete maruz kalan kadınların kültürün de etkisi ile şiddeti 'hak/ceza' ile ilişkilendirerek normalleştirmekte ve eşleri tarafından şiddete maruz bırakıldıklarında pasif tepkiler vermektedir. Aile içinde çocuklarına 'hata' yaptıklarında şiddet uygulamayı gören, öğrenen ve normalleştiren kadınların kendileri şiddete maruz kalsalar bile çocuklarına şiddet uyguladıkları görülmüştür. Tutum olarak buna karşı çıksalar

bile davranış değişikliğinde zorlanmaktadırlar. Bununla birlikte eşlerinden şiddete maruz bırakıldıklarında aynı 'hak/ceza' algısı ile kendilerini suçladıkları görülmüştür.

Yaygın inanın aksine şiddete maruz kalan kadınların eğitim seviyeleri düşük değil, okur-yazar olmayandan üniversite mezununa kadar değişkenlik göstermektedir. Şiddet farkındalığının da eğitim düzeyi ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Kadınlar şiddeti ilk olarak fiziksel şiddet olarak ifade etmiş, sonrasında psikolojik ve ekonomik şiddeti örneklendirmiştir. Kadınların ekonomik ve cinsel şiddete dair farkındalıklarının olmadığı ve tüm şiddet türlerine dair bilgiye sonradan ulaştıkları anlaşılmıştır.

Kadınların aile öğretileri, toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, toplum baskısı ve bunların sebep olduğu öğrenilmiş çaresizlik, yetersiz sosyal destek ve şiddet döngüsü kadınların yardım arama davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle şiddet döngüsünün 'balayı evresi' kadınların eşlerinin değişeceğine dair umut aşılması kadınların evliliklerini sürdürmelerine sebep olmuştur. Aile içi ilişkileri zayıf ve sağlıklı olan kadınların şiddete maruz kaldıklarında aile desteği alamaması ve duygusal destekten mahrum kalmış olmaları, ailelerinin kendilerine destek olmadığı noktada kimsenin destek olmayacağı inancıyla birlikte yardım arama davranışlarına ket vurmuştur. Ailelerinden de şiddet gören kadınların şiddeti normalleştirme seviyelerinin yüksek olması yine yardım arama davranışını olumsuz yönde etkileyen faktörlerden biri olmuştur. Benzer şekilde toplumsal çevrenin şiddete göz yuman veya kutsal aileye dokunmadan dolaylı destek sunan durumu kadınların yardım arama davranışını engellemiştir. Kadınların 'gidecek yeri olmadığı' algısını yıkacak bilgi desteğinin olmaması da olumsuz faktörlerden birisidir. Kadınların neredeyse tamamı sığınmaevini 'son nokta'da öğrenmiştir.

'Can havli' ile evden çıkan kadınlar daha önce hiç duymadıkları sığınmaevine gelirken çekinmiş ve korkmuşlardır. Sığınmaevlerinin gizli olması sebebiyle haklarında çok fazla bilgiye ulaşılamamasının yanında resmi kurumlardaki görevlilerin de 'kutsal aile' inancıyla kadınları sığınmaevlerine yönlendirmedikleri görülmüştür. Kadınların çoğunluğu sığınmaevine gelirken korkmuş, hapisaneye geldiğini düşünmüş, etiketleneceğini sanmış ancak sığınmaevine geldikten ve kadın bakış açısından temel alan uygulamayla karşılaştıktan sonra sığınmaevini işlevsel ve 'huzurlu' bulmuştur. Kadınların pek çoğu sığınmaevi deneyimlerinde çok farklı uygulamalara şahit olmuş ve sığınmaevi hakkında olumsuz düşünceleri olduğunu belirtmiştir. Sığınmaevlerindeki kadın bakış açısından ve feminist sosyal hizmetten uzak uygulamaların olması sığınmaevlerini işlevsizleştirmektedir.

Hayatlarının her alanında özellikle ailelerinde şiddete maruz kalan kadınlar şiddeti normalleştirmekte ve çoğunlukla şiddete maruz kaldığının farkında olmamaktadırlar. Benzer şekilde toplumsal cinsiyet rolleri tutumları çocukluklarından itibaren oluşmaya başladığından bunu içselleştirmekte ve değişimin mümkün olmadığına inanmaktadırlar. Tüm bunlarla birlikte başta kültür ve ataerkil düzen olmak üzere pek çok sebeple yardım arama davranışında bulunmamaktadırlar. Bu da kadınların toplumsal cinsiyet, şiddet ve yardım aranacak kurumlar konusunda farkındalık ve bilinçlendirme çalışmalarına ihtiyaç duyduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmaların şehir merkezleriyle sınırlı kalmayıp tüm kadınlara ulaşması anlamlı

sonuçlar elde edebilmek için gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu farkındalık ve bilinçlendirme çalışmalarının iyi sonuçlara ulaşabilmesi için de ihtiyaa uygun hizmet verecek tüm kuruluşlardaki çalışanların ve özellikle meslek elemanlarının kadın bakış açısına sahip ve feminist sosyal hizmet yaklaşımını benimsemiş olması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve olumsuz sonuçlar doğuran farklı uygulamaların önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın resmini ortaya koymak istediği iki fenomen, şiddete uğramış olan ve sığınmaevinde kalmakta olan kadınların toplumsal cinsiyet tutumları ve yardım arama davranışları olmuştur. Bundan sonraki çalışmalarda, kadınların başetme stratejileri, ebeveynlik süreçleri üzerinde durulabilir. Gelecek araştırmalar şiddet sorununu daha geniş aile bağlamında ele alabilir. Çocukları şiddete uğramış olan ebeveynlerin tutumlarını ve beklentilerini çok boyutlu olarak incelemek yararlı olabilir.

Kaynakça

- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. (2012, Mart 20).
- Acar, H. (2001). Tek Ebeveynli Ailelere Yönelik Feminist Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(3), 13-25.
- Acevedo, M. J. (2005). *Battered, Immigrant Mexican Women's Perspectives Regarding Abuse and Help-Seeking*. Doktora Tezi.
- Akçer Demir, Z. (2006). *Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Kadınlar: Diyarbakır Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.
- Arıkan, Ç. (1987, Ocak). Sosyal Hizmet Açısından Şiddet ve Bir Şiddet Türü Olarak Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet. *Sosyal Hizmetle Yüksek Okulu Dergisi*, 5(1), 75-97.
- Arın, C. (1996, Mart). Kadına Yönelik Şiddet. *Cogito, Şiddet*(6-7), 305-312.
- Arslantaş, H., Dereboy, F. İ., Aştı, N., ve Pektekin, Ç. (2011). Yetişkinlerde Profesyonel Psikolojik Yardım Arama Tutumu ve Bunu Etkileyen Faktörler. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 17-23.
- Ashman, K. K., & Hull, G. H. (1999). *Understanding Generalist Practice*. Chicago: Nelson-Hull Publishers.
- Aureala, W. (2001). *Battered Women in Shelters: A Comparative Analysis of the Expectations and Experiences of African American, Mexican American and Non-Hispanic White Women*. Doktora Tezi.
- Bilgin, Y. (2015). *Sığınma Evlerindeki Kadınların Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evlerine Bakışı: İstanbul Örneklemi*. Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Bora, A. (2012). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık. K. Çayır, & M. Ayan Ceyhan (Dü) içinde, *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 175-187). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 53-65.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (4. Baskıdan Çeviri b.). (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Danık, Ş. (2000). Aile İçinde Kadına Yönelen Şiddet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*(1), 77-87.
- Demiröz, F. (1996). *Evli Kadınlara Yönelik İstismar ve Kadınların Sığınmaevleri Hakkındaki Düşünceleri*. Doktora Tezi, Ankara.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet (Sosyal Psikolojik Açıklamalar)*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdoğan, S., Aktaş, A., ve Bayram Onat, G. (2009). Sığınma Evinde Yaşayan Bir Grup Kadının Şiddet Deneyimleri ve Baş Etme Yaklaşımları: Niteliksel Bir Çalışma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1).
- Featherstone, B. (2001). Where To For Feminist Social Work? *Critical Social Work*, 2(1).
- Gökalp, P. D. (2013). Çocuklarda Cinsiyet Ayrımcılığı ve Yoksunluk. M. Tekcan (Dü.) içinde, *Kadın Kitabı*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Hinson, J. A., & Swanson, J. L. (1993). Willingness to Seek Help as a Function of Self Disclosure and Problem Severity. *Journal of Counselling and Development*, 71, 465-470.
- İşmen, E. (2004). Aile Yaşam Döngüsü. H. Yavuzer (Dü.) içinde, *Evlilik Okulu* (s. 19-37). Remzi Kitabevi.
- Kandemirci, D., ve Kağnıcı, D. Y. (2014, Haziran). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Baş Etme: Çok Boyutlu Bir İnceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(33), 1-12.
- Köşgeroğlu, N. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Kadın, Kalın Duvar İnce Zar* (1. Baskı b.). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Lundgren, E. (2012). *Şiddetin Normalleştirilme Süreci*. (B. Ekal, Çev.) İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- McClenen, J. C. (2010). *Social Work and Family Violence Theories, Assessment and Intervention*. New York: Springer Publishing Company.
- Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi Anlamak (Psikolojiye Giriş)* (1 b.). (H. B. Ayvaşık, & M. Sayıl, Çev.) Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Moses, R. (1996). Şiddet Nerede Başlıyor? *Cogito*(6-7 Şiddet), 23-27.
- Nazroo, J. (1995). Uncovering Gender Differences In The Use Of Marital Violence: The Effect Of Methodology. *Sociology*, 29(3), 475-494.

- Neuman, W. L. (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (6. Basım b., Cilt 1). (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayınodası Yayıncılık.
- Okutan, N. (2007). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet - Van'da, Kadınların Şiddet Deneyimleri, Şiddeti Doğuran Koşullar ve Başetme Biçimleri, Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Özbay, Y., Terzi, Ş., Erkan, S., ve Cihangir Çankaya, Z. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Profesyonel Yardım Arama Tutumları, Cinsiyet Roller ve Kendini Saklama Düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 59-71.
- Robert, A. R. (2007). *Battered Women and Their Families: Intervention Strategies and Treatment Programs* (3rd Edition b.). (B. W. White, Dü.) New York: Springer Publishing.
- Sallan Gül, S. (2013). *Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri - Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?* (2. Basım b.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Scott, J. W. (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*. (A. T. Kılıç, Çev.) İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Sheafor, B. W., & Horejsi, C. R. (2012). *Techniques and Guidelines for Social Work Practice* (9th Edition b.). Boston: Pearson Education.
- Solmuş, T. (2010). *Romantik Terörizm ve Romantik Tecavüz*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Şahin, D. (2013). *Cezaevindeki Şiddet Failleri ve Sığınmaevinde Kalan Şiddet Mağdurlarının Şiddete Bakış Açılı ile Suçluluk Utanç Duygularının Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, İstanbul.
- Şavur, E. (2012). *İnsani Yardım Çalışanlarının Yardım Arama Davranışına İlişkin Bir İnceleme: 'Psikolojik Belirtiler, Psikolojik Sağlık ve Sosyal Destek Algısı'*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. İstanbul: Boyut Matbaacılık A.Ş.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Genişletilmiş 10. Baskı b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. (A. Aykara, A. Beyazova, B. Yakut Çakar, C. Evren, Ç. Karaca, D. B. Çiftçi, et al., Çev.) Ankara: Nika Yayınevi.